

Co vědí zdravotníci v Evropě o antibioticích a antibiotické rezistenci?

Centrální koordinační skupina Národního antibiotického programu (CKS NAP) ve spolupráci s Českou lékařskou společností Jana Evangelisty Purkyně, z.s. (ČLS JEP), Státním zdravotním ústavem (SZÚ), Kanceláří Světové zdravotnické organizace v ČR (WHO), Českou lékárnickou komorou (ČLnK) a dále ve spolupráci s Ministerstvem zemědělství a jeho rezortními organizacemi upozorňuje u příležitosti Evropského antibiotického dne, který připadá na 18. listopadu, na rostoucí nebezpečí výskytu bakterií odolných vůči většině antibiotik.

Dne 18. listopadu probíhá každý rok Evropský antibiotický den (EAAD). Cílem této aktivity Evropského centra pro prevenci a kontrolu nemocí (ECDC), je poskytnout platformu a podporu pro národní kampaně zaměřené na uvážlivé používání antibiotik a upozornit na rizika spojená s jejich nevhodným užíváním. Evropský antibiotický den je organizován s podporou Světové zdravotnické organizace a je partnerským projektem Světového antibiotického týdne probíhajícího ve dnech 18. až 24. listopadu 2019.

Jednou z aktivit letošního EAAD 2019 je zveřejnění výsledků rozsáhlé studie organizované ECDC zaměřené na šetření znalostí, postojů a chování zdravotnických pracovníků ohledně antibiotik, jejich používání a rezistence vůči antibiotikům. Pochopení překážek uvážlivého užívání antibiotik je zásadní pro cílenou přípravu a provádění opatření, které zvyšují povědomí a znalosti zdravotnických pracovníků a v konečném důsledku mění jejich chování při používání antibiotik. Informace zjištěné tímto rozsáhlým průzkumem podporují strategie pro rozvoj antibiotické politiky, vzdělávací a komunikační kampaně zaměřené na zdravotnické pracovníky a soustředěné na řešení obezřetného používání antibiotik a prevenci a kontrolu rezistence vůči antibiotikům v Evropě.

Studie, které se účastnilo cca 18 tisíc respondentů ze 30 evropských zemí ukázala, že téměř 90 % zdravotníků si uvědomuje souvislost mezi používáním a předepisováním antibiotik a vznikem a šířením antibiotické rezistence. Studie ukázala, že zatímco znalosti ohledně neúčinnosti antibiotik v léčbě onemocnění, která jsou typicky vyvolaná virem (např. chřipka), či povědomí o spojitosti mezi podáváním antibiotik a vznikem postantibiotické kolitidy či alergické reakce dosahuje téměř 100 %, pouze tři čtvrtiny respondentů označilo jako správné tvrzení, že každý člověk, který je léčen antibiotiky, má zvýšené riziko vzniku infekce vyvolané bakteriemi rezistentními k antibiotikům. Značná část lékařů (43 %) také přiznává, že příležitostně předepisují antibiotika, ačkoliv o jejich potřebnosti nejsou zcela přesvědčeni. Obvyklým důvodem je obava z případných možných komplikací či zhoršení pacientova stavu. **„Kontinuální vzdělávání lékařů v oblasti racionální preskripce antibiotik by mělo být naší prioritou,“** říká Milan Trojánec, vedoucí Katedry infekčních nemocí Institutu pro postgraduální vzdělávání. **„Zajímavé je také zjištění, že zatímco většina lékařů souhlasí s tím, že existuje souvislost mezi preskripcí antibiotik a antibiotickou rezistencí, jen necelých 60 % si myslí, že právě oni mají zásadní roli v kontrole antibiotické rezistence,“** dodává.

Vzhledem k tomu, že nemalý podíl na celkové spotřebě antibiotik tvoří právě primární péče, je velmi pozitivním zjištěním fakt, že praktičtí lékaři patří k nejpočetnější skupině, která si svou roli uvědomuje. **„Právě spolupráce s praktickými lékaři, tvorba a propagace doporučených**

postupů pro léčbu komunitních infekcí je jedním z hlavních úkolů Subkomise pro antibiotickou politiku ČLS JEP,“ říká Vilma Marešová, předsedkyně Subkomise pro antibiotickou politiku ČLS JEP.

„Trendy antibiotické rezistence na úrovni Evropy nejsou příznivé,“ říká Helena Žemličková, vedoucí Národní referenční laboratoře pro antibiotika a zástupkyně České republiky pro agendu antibiotické rezistence v ECDC. To potvrzují i údaje z evropského sledování antibiotické rezistence (EARS-Net). **„I v České republice trvale vzrůstá rezistence vůči antibiotikům u téměř všech nejvýznamnějších druhů bakterií, které vyvolávají infekce u hospitalizovaných pacientů, bohužel stoupá i rezistence u bakterií, které způsobují běžné infekce mimo zdravotnická zařízení,**“ dodává.

Již desátým rokem se nejen k Evropskému antibiotickému dni připojuje Česká lékárnická komora, a tuto osvětovou akci podporuje i tradičním Antibiotickým týdnem v lékárnách po celé ČR. Letos se jich do akce zapojilo více než 1 100. V období od 18. do 24. 11. 2019 lékárníci poskytují rozšířené poradenství o správném užívání antibiotik a pacientům předávají letáčky s praktickými informacemi. **„Letošní kampaň je primárně zaměřena na informování veřejnosti o nevhodných a mnohdy až nebezpečných kombinacích antibiotik s jinými léky, potravinami a nápoji. Výsledkem mohou být výrazné nežádoucí účinky nebo snížená účinnost, která nemusí stačit k likvidaci infekce. Naopak i antibiotika mohou způsobit změnu účinku jiného léku. O správném užívání antibiotik by se pacienti vždy měli poradit se svým lékárníkem. Díky zodpovědnému přístupu k užívání budou antibiotika účinná nejen dnes pro naše děti, ale v budoucnu též pro další generace.**“ popisuje zapojení lékárníků do kampaně Mgr. Aleš Krebs, Ph.D., prezident České lékárnické komory. **„ČLnK pravidelně spolupracuje během Antibiotického týdne se studenty farmaceutických fakult na dotazníkových šetřeních zaměřených na povědomí o antibiotikách u dospělých i dětských pacientů. Za deset let se studentům a lékárníkům podařilo edukovat více než 11 000 pacientů.**“ doplňuje Krebs.

Antibiotická rezistence však není jen problematikou resortu zdravotnictví. Bakterie a jejich rezistence neznají hranice států, ani oborů. Ministerstvo zemědělství si je plně vědomo své odpovědnosti a dlouhodobě vnímá a aktivně podporuje potřebu mezisektorové spolupráce. Svoji odpovědnost realizuje například prostřednictvím programů, jejichž cílem je prevence vzniku a rozvoje infekčních onemocnění v chovech zvířat, jako jsou programy tlumení nákaz či zlepšování dobrých životních podmínek zvířat, i dalšími opatřeními k zajištění bezpečnosti potravin a v neposlední řadě i zaváděním systémů kvality, jejichž součástí jsou i opatření k tlumení rezistence k antimikrobikům. **„Díky systematickému a dlouhodobě realizovanému souboru opatření se české zemědělství na poli boje s rezistencí může již nyní chlubit viditelnými úspěchy – celkové spotřeby veterinárních antimikrobik se totiž mezi roky 2006 a 2017 povedlo snížit prakticky na polovinu.**“ říká Ing. Jindřich Fialka, náměstek ministra zemědělství pro řízení sekce zemědělství a potravinářství, **„Pro naplnění ještě více ambiciózních cílů na snížení používání veterinárních antimikrobik jak po stránce kvantity, tak i kvalitativně, je nutno se řídit heslem, že investice do prevence je lepší, než řešení problémů antibiotiky.**“

Ministerstvo zemědělství je připraveno plnit všechny své závazky plynoucí z letos schváleného již druhého Akčního plánu Národního antibiotického programu a dosáhnout v resortu zemědělství dalších hmatatelných výsledků, které potvrdí to, že v Česku produkované potraviny mají nadstandardní kvalitu a zajistí dlouhodobou udržitelnost hospodaření na národní úrovni. Toto vše však bude znamenat investice nejen finanční, ale i zajištění lidských zdrojů a investice do vzdělání a výzkumu. Je také potřebná celková změna společenské podpory a poptávky po potravinách z tuzemských chovů vyprodukovaných za podmínek s použitím antibiotik jen ve striktně omezených, medicínsky pečlivě zdůvodněných případech. Ke změně společenského klimatu v tomto ohledu, může přispět jako konzument, každý z nás.